

УДК 140.8+001.101(045)

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.55.9>

ФІЛОСОФСЬКЕ І НАУКОВЕ ПІЗНАННЯ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Мирослава Карпенко

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,

кафедра філософії

вул. Дворянська, 2, 65000, м. Одеса, Україна

У статті представлено погляд на філософію як світогляд, а саме сферу духовного буття людини. Розкрито світоглядну природу філософії шляхом порівняння філософського і наукового пізнання. Філософську картину світу розглянуто як духовну, смислову, тобто світоглядну, на противагу матеріальній – науковій картині світу. Показана відмінність філософського і наукового пізнання.

Розуміння філософії як світогляду – погляду на світ в цілому, пов'язане з уявленням давньогрецьких філософів про першоначало, що породжує все суще, як матеріальне так і духовне, в його граничній цілісності. Картина світу в основі якої ідея першоначала є не науковою картиною матеріального світу, а філософською, тобто смисловою. Світ в цілому – це абсолютне буття, що дано людині внутрішнім способом. Світогляд визначено як духовну картину світу, в якій природа виступає як надчуттєве, завдяки чому людина існує в ній цілісно, а саме як духовно-тілесна істота. Філософська картина як світоглядна містить в собі антропологічний аспект, є адекватною масштабу існування людини як світової, а не природної істоти.

Філософське пізнання буття і ціннісне відношення до нього невід'ємні одне від одного. Філософія як світогляд має аксіологічну природу. В межах її світоглядної картини розкриваються цінності етичні, естетичні, соціальні тощо. І даються відповіді на питання про сенс життя людини, людської історії, світу.

Суттєвим для філософського пізнання світу в цілому є плюралізм філософських вчень, який неприпустимий у науковому пізнанні. Філософський плюралізм є способом духовного розвитку людства.

Ключові слова: буття, надчуттєве, наукове пізнання, світогляд, світоглядна (філософська) картина світу, філософське пізнання, філософський плюралізм, цінності.

У статті обґрунтовується погляд на філософію як світогляд. В цілому він полягає у розумінні філософії як сфери духовного життя людини, що має свій духовний зміст, який не визначається чимось зовнішнім, а саме матеріальним. Філософія як світогляд є умоглядною картиною духовного буття людини, що складає її внутрішній світ – її духовне єство. Таке розуміння світогляду несумісне з поглядом, що нерідко зустрічається, на філософію як науку, якщо під наукою розуміти всі галузі знання, які отримані в результаті застосування загальноновизнаних методів пізнання зовнішньо даної дійсності.

І. Кант вперше провів чітку межу між науковим пізнанням і метафізикою – філософським вченням про буття і його духовну структуру. Він обмежує науково-пізнавальну діяльність людини даними в самому суб'єкті умовами «а ргіогі» (до будь-якого досвіду). Такими умовами є апіорні форми чуттєвості (простір і час) та чисті поняття (категорії) розсудку. Крім цього, нам дано «а ргіогі» ідеї чистого розуму – душа, світ і Бог. Згідно з І. Кантом, наукове пізнання обмежене синтезом чуттєвого споглядання, тобто дійсно даного і розсудочного мислення. Пізнання ідей є неможливим внаслідок того, що вони недоступні для чуттєвого споглядання і, тим самим, для розсудочного мислення. Таким чином, метафізика

як філософська картина світу не є наукою. Але ми, закликає І. Кант, повинні мислити ідеї розумом, вважаючи, що метафізика є «природною схильністю людини».

Г. Гегель, створивши безпрецедентно повну систему абсолютного ідеалізму, заявив, що його філософським вченням завершується розвиток філософії. К. Маркс, піддаючи критиці абсолютний ідеалізм Г. Гегеля, стверджує, що діалектично розвивається не абсолютна ідея, а матеріальний світ – природа і суспільство. У розумінні людини і суспільства К. Маркс виходить із положення про те, що виробничі відносини утворюють сферу матеріального буття людини, повністю визначають її свідомість, тобто все, що породжує свідомість – світогляд, мораль, право, мистецтво є вторинними (суспільне буття визначає суспільну свідомість). Свідомість позбавлена будь-якої креативності і лише відображає те, що є в межах відповідності виробничих відносин рівню розвитку продуктивних сил. Тут немає місця для філософії як сфери духовного буття людини. Панує суто науковий, когнітивний підхід до всього.

Сучасний когнітивізм, що виник в середині ХХ століття, виражається у застосуванні методів наукового пізнання до гуманітарних дисциплін. Неадекватність цих методів для рішення проблем в гуманітарній сфері в тому, що в ній не має і не може бути когнітивних, суб'єктно-об'єктних відносин. Когнітивізм призводить до помітної деформації гуманітарних дисциплін – вони стають «гуманітарними науками», а «гуманітарні думки» – «гуманітарним знанням», включаючи філософію.

Метою статті є порівняльний аналіз філософського і наукового пізнання. Розкриваючи суттєву відмінність в пізнанні духовної реальності (філософське пізнання) і матеріального світу (наукове пізнання), авторка статті спирається на сучасну концепцію філософії як світогляду, що розуміється як сфера духовного буття людини, яку розроблено професором Одеського національного університету імені І. І. Мечникова О. Ф. Погорєловим і апробовано ним у статтях, на наукових конференціях, а також в лекційних курсах з «Філософії».

О. Ф. Погорєлов розглядає філософію як світогляд – універсальну форму реалізації самосвідомості. Він стверджує, що філософія цілком і повністю визначається свідомістю, в ній її виток та ментальний механізм смислового наповнення її понять. Їх зміст є надчуттєвим, отже суто умоглядним. Свідомість, спрямовуючись на себе, самоототожнюється, помагає себе як Я, і водночас, співвідносить людину з надчуттєвою основою всього суцього. Так, у принципі, відкривається людині світова картина буття й її місце в ній. «Людина наштовхується на проблему сенсу свого існування лише тому, що її самосвідомість, незалежно від її волі, але під тиском життєвих обставин, реалізується у формі світогляду. Це означає, що структура світогляду вкорінена у самосвідомості, що існує механізм світоглядної самореалізації самосвідомості» [1, с. 42]. Тому світогляд, яким би він не був – міфологічним (надчуттєве силою уяви виявляється в чуттєвих образах), релігійним (надчуттєве силою містичної інтуїції охоплюється через символи) чи філософським (надчуттєве силою інтелектуальної інтуїції прозрівається в раціональній формі, в особливого роду поняттях), не може бути нічим іншим, крім історично обумовлених загальних форм самосвідомості людського роду, в яких відбувалося його духовне життя.

Розуміння філософії як світогляду – погляду на світ в цілому, пов'язане з уявленням давньогрецьких філософів про першоначало (ἀρχή), що породжує все суще в його граничній цілісності. Картина світу в основі якої ідея першоначала є смисловою, а саме філософською. Давньогрецька натурфілософія є першою умоглядною картиною світу. Вона є спробою раціонального пізнання суцього, світу в цілому силою людського розуму. Її інтелектуальне споглядання передбачає вихід із сфери чуттєво сприйманого у сферу надчуттєвого – умоглядного. Такий перехід від чуттєвого до надчуттєвого – трансцендування,

неможливо здійснити за допомогою уяви, яка, навпаки, виражає надчуттєве в чуттєвому – міфообразах. Здавалося б, що вода Фалеса є суто емпіричною, але вона наділена життям, є живою субстанцією, початком всього існуючого, мислиться як ніким і нічим не породжена, тобто вічна. Атоми Демокрита також мисляться як неподільні, вічні, що перебувають у постійному русі і знаходяться по той бік наших відчуттів. Так само і вогонь у Геракліта є вічно живим, що мірою спалахує та мірою згасає. Такий вогонь є умоглядним, недоступним для органів чуття. З цього випливає, що філософія від самого початку свого виникнення є умоглядним знанням про світ в цілому, буття, тобто є світоглядом.

Світ в цілому – поняття, яке є гранично широким за охопленням реальності, це абсолютно цілісне буття, що дано людині внутрішнім способом. Світогляд – це духовна картина світу, в якій природа виступає як надчуттєве, завдяки чому людина існує в ній цілісно, а саме як духовно-тілесна істота. О. Ф. Погорелов звертає увагу на те, що «на відміну від науки, світогляд існує не тільки як вид професійної діяльності, але й як найглибше духовне самовираження особистості, як властива кожному індивідуві найвища форма самосвідомості, в якій розкривається сенс людського існування й сутність буття як такого» [1, с. 42].

Наука, на відміну від філософії, є знанням про окремі сторони світу, а не про все в цілому, тобто вона не є світоглядом. Сферою наукового пізнання є зовнішній, матеріальний світ, даний нам через органи чуття. Будь-яка наукова теорія має свою емпіричну базу. Її утворюють факти, які були встановлені за допомогою спостереження, або експерименту. Опис і пояснення цих фактів завершується створенням наукової теорії. Теоретичний рівень – це рівень пізнання універсальних, фундаментальних законів, окремим проявом яких є емпіричні закони. Так закон тяжіння пояснює всі окремі види руху: падіння яблука, політ літака, рух планет навколо сонця. Теорія права, розкриваючи природу правових відносин, формулює принципи, що зумовлюють основи окремих видів права – цивільного, кримінального, господарського. Таким чином, наука має дворівневу структуру, яку утворюють емпіричні і теоретичні знання. Не лише емпіричні, але й теоретичні методи наукового пізнання спрямовані на розкриття матеріальних зв'язків і відношень між речами та явищами. Саме тому однією з найважливіших вимог серед тих, що висувують до наукової теорії, є її доступність для експериментальної перевірки.

Філософія, навпаки, не має емпіричної бази. Відсутність емпіричних знань у філософії свідчить про те, що знання, яке вона виробляє, не має основи в чуттєво даному, тому що філософія орієнтована на пізнання надчуттєвого, є суто теоретичним або раціоналістичним, умоглядним знанням.

Філософія відрізняється від науки не лише за своєю структурою, але і за предметом дослідження. Предметом наукового пізнання є матеріальний світ. Наука призначена для пізнання природного, навколишнього світу зовнішнім шляхом, за допомогою експерименту. Предметом філософії як світогляду, навпаки, є не навколишня дійсність (природа), а суто умоглядна дійсність, яка відкривається людині внутрішнім способом. В. Дільтей, відрізняючи світогляд від науки, пише: «Саме в світоглядах у більш високих формах особливо часто застосовується один метод – пояснення деякого незрозумілого даного за допомогою даного більш зрозумілого. Ясне стає засобом розуміння й пояснення незрозумілого. Наука здійснює аналіз і потім встановлює загальні відношення між ізольованими таким чином однорідними групами фактів; релігія, поезія й первісна метафізика виражають значення й зміст цілого. Перша (тобто наука) вивчає, пізнає, а ці останні – розуміють» [2, с. 8].

І наука, і філософія використовують логічний, раціональний спосіб пізнання, але філософська раціональність відрізняється від наукової тим, що передбачає механізм мислення, який пристосований для пізнання умоглядної, а не чуттєвої дійсності. Йдеться

про таке мислення, яке не замкнено на емпіричні дані, що забезпечує універсальність філософського пізнання та світоглядний характер філософії. Філософське пізнання відрізняється від наукового тим, що передбачає рефлексію. Це означає, що пізнання дійсності, опосередковане рефлексією, здійснюється через самозаглиблення, тобто внутрішнім способом.

За своїм змістом філософські поняття відрізняються від наукових. Наукове поняття, що утворює наукову теорію, є результатом логічного узагальнення чуттєво даного, виражає загальне в певній галузі. Наукові поняття містять матеріальний зміст. Відношення між ними відображають зв'язок між природними речами (матеріальні зв'язки). Наукові поняття виражають обумовлене. Природа філософських понять, навпаки, визначається тим, що вони виражають безумовне. І. Кант стверджує, що поняттю розуму ніщо не відповідає в чуттєвому досвіді, тому що його змістом є безумовне. Філософське поняття як гранично широке, буде виражати всезагальне.

В системі філософських понять є центральне поняття (вже згадане раніше), яке означає те, з чого виникло і розвилось все суще – першоначало. Це начало, якому однопрродна людина. О. Ф. Погорелов підкреслює: «Без людського виміру буття, який міститься у світоглядних принципах, світ постав би як система природи, в якій людина є просто тіло, біологічний організм. Якщо принципи наукової теорії виражають загальну сутність явищ певної царини дійсності й дають змогу виявити причинний зв'язок між ними, то принципи, що всаадничують світогляд, виражають сутність буття й дають змогу розкрити єдність людини й природи, не елімінуючи духовне в людині» [1, с. 41]. З цього видно, що філософська картина світу як світоглядна завжди містить антропологічний аспект. Така світоглядна картина утворює внутрішній світ людини. В ній даються відповіді на питання про сенс життя людини, історії, світу. Світ в цілому не існує для нас лише зовнішній, він існує в нас, і саме він становить внутрішній світ кожної людини. Отже, ми існуємо всередині світу в цілому, а світ в цілому існує всередині нас.

Філософська картина світу, оскільки вона є світоглядною, духовною, адекватна масштабу існування людини, тому що людина є світовою, духовно-тілесною істотою. Можна сказати, що «в філософській картині світу виявляється духовне єство людини, її внутрішній світ, який являє собою невидиму сферу, де зароджуються ідеї, ідеали, цілі, задуми, духовні, етичні і естетичні цінності людини, все те, що складає її внутрішній вигляд, тобто становить суто людське в людині. Така людина як духовна істота має духовне буття і є автономною по відношенню до природи. Як духовна істота вона не визначається законами природи. І сама природа у філософській картині світу постає як доцільний лад, тобто містить духовну складову» [3, с. 75]. У світоглядній картині природа фактично являє собою інобуття надчуттєвого. Це зовсім не та природа, яку вивчає наука. Розкриваючи світоглядну проблему єдності людини й природи, О. Ф. Погорелов пише: «Духовне ціле, що його свідомість утворює з природою, – це природа, перетворена згідно з законами діалогічної структури самосвідомості на картину світу, яка органічно містить у собі людину як морально-духовну істоту» [1, с. 57].

Характерним для світоглядної картини є те, що в ній центральне місце займає вирішення космогонічної проблеми – виникнення всього, що є на землі і на небі. Здавалося б, людина могла обмежитися пізнанням чуттєво даного, якби не була заручником своєї свідомості. Все що створює людина, спочатку народжується в її свідомості. Людина створює для себе те, що є для неї необхідним, але чого вона не знаходить у природі. Це прямо вказує на творчу сутність її свідомості. Креації свідомості – думки, ідеї, ідеали, образи чуттєвих речей, задуми, що містять в собі вольові рішення тощо, утворюють сферу надчуттєвого

ідеального. Ідеальне, само по собі, не має буття, воно призначено для матеріальної реалізації. Ідеальне стає реальним, набуває свого буття лише через матеріальну реалізацію.

Однак, свідомість спочатку продукує таке надчуттєве, яке, на відміну від надчуттєвого ідеального, є духовно суцим, тобто Я. Якщо згадати декартівське «*cogito ergo sum*», то тут існування Я ототожнюється з актом мислення. Це настільки, за Р. Декартом, ясно і очевидно, що не допускає сумніву.

Я як духовно суще в моменті самоототожнення свідомості, тобто в моменті креації Я, співвідноситься з духовним джерелом всього суцого. Саме це і притягує людину як магнітом до того, що знаходиться по той бік чуттєво даного. Зазираючи туди вона може тільки шляхом виведення всього суцого з того, що йому передує. Цим першим в порядку буття може бути першопредок, Бог або абсолютна ідея.

Слід звернути увагу на те, що під час зміни одного типу світогляду на інший, наприклад, міфологічного на релігійний чи філософський, зберігається уява як продуктивна здібність свідомості. Уява вплітається в релігійну та філософську картини світу, так само, як і містичне споглядання звертається до філософських понять, призначених для пізнання умоглядного, хоча і надчуттєвого, але не надприродного. Це призводить до появи релігійної філософії (середньовічна схоластика і не лише вона).

Якщо в Середні віки філософія, що перетворилася на служницю богослов'я, втратила свою світоглядну функцію, то в Новий час її статус світогляду стає розмитим під впливом науки, що набирає силу. Це виразилося, насамперед, в тому, що вона, будучи призначена для умоглядного осягнення світу в цілому, зайнялася розробкою методу пізнання для науки, що досліджує окремі сфери природи і саму людину як суто біологічну істоту. Були розроблені різні теорії наукового пізнання, в тому числі концептуально протилежні за своїм принципом різні вираження філософського плюралізму. Фактично жодний вчений не користувався цими методами пізнання. Проте, в філософії з'явився порядок з існуючою метафізикою чи онтологією, такий розділ як теорія пізнання. З іншого боку, вдале використання наукового методу пізнання призвело до того, що деякі філософи (Р. Декарт, Б. Спіноза) намагалися застосовувати їх для побудови своїх філософських систем.

Г. Гомперц у своїй праці «Вчення про світогляд» пише, що ту філософську дисципліну, яку тепер називають метафізикою або теорією пізнання або підрозділяють на метафізику і теорію пізнання, слід називати світоглядом.

Філософія як світогляд має аксіологічну природу. «Світогляд, – зазначає О. Ф. Погорелов, – слушно називають поглядом на життя. Це означає, що світоглядна картина світу виражає принципи, що всаджують розуміння не тільки фізичного світу, але й морально-духовного життя людини» [1, с. 41]. Формування сакральних цінностей необхідних для самозбереження людини пов'язано ще з міфологічним світоглядом, з архаїчним суспільством, але й надалі з розвитком людського колективу, зв'язок духовних цінностей із світоглядом (релігія, філософія) зберігається і зміцнюється. У XIX столітті з'явилося вчення про цінності, в якому розкривалися нові аспекти гуманітарної складової філософського світогляду. В межах філософської картини світу осмислюються цінності етичні, естетичні, соціальні тощо. В. Віндельбанд визначає філософію як науку про цінності. Він відмічає, що характерним для філософії є те, що «... поширюючи свою критику на всю сукупність загальнозначущих оцінок, здійснюваних розумною істотою, вона стає загальним дослідженням вищих цінностей...» [4, с. 11]. Від філософії, на думку В. Віндельбанда, слід очікувати роздумів про вічні об'єктивні цінності, що обумовлені духовною діяльністю людини. Саме філософія «запитує, чи існує наука, тобто мислення, яка із загальною та необхідною значимістю володіє цінністю істини; вона запитує, чи існує мораль, тобто воля

і діяльність, яка із загальною і необхідною значимістю володіє цінністю блага; вона запитує, чи існує мистецтво, тобто споглядання і відчуття, яке із загальною і необхідною значимістю володіє цінністю краси» [4, с. 10].

Цінності містять в собі гуманістичний зміст, вони виражають внутрішню, духовну природу людини, її світоглядну картину буття. Г. Ріккерт вважає, що сутність цінностей в їх значущості, про них «не можна говорити, що вони існують або не існують, але тільки, що вони означають (gelten) або не мають значущості» [5, с. 19]. Всі ми, за Г. Ріккертом, віримо в об'єктивні цінності, значущість яких є передумовою філософії. Цінності за своєю природою не є матеріальними, їх сутність в їх внутрішньому, духовному сенсі. Це означає, що вони цілком є вираженням не природного, а духовного буття людини. Г. Ріккерт наголошує, що тільки завдяки ціннісному принципу можливо відрізнити культурні процеси від явищ природи. Він пише: «У об'єктах культури закладені (hafter) цінності. Ми назвемо їх благами (Guter), щоб відрізнити їх як цінні частини дійсності від самих цінностей як таких, що не представляють собою дійсності та від яких ми тут можемо відволікатися. Явища природи уявляються не як блага, а поза зв'язком з цінностями. І якщо у об'єкта культури забрати будь-яку цінність, то він стане частиною простої природи» [5, с. 18]. Відношення людини до буття завжди має оціночний характер.

Всі філософські проблеми є світоглядними, належать до духовної сфери буття людини і не можуть бути вирішені однозначно, на відміну від наукових проблем, які завжди вимагають однозначності. Оскільки філософські проблеми не мають однозначного вирішення, в філософії існує плюралізм. В. І. Вернадський в «Філософських думках натураліста» підкреслює, що характерним для філософського пізнання є те, що його результати завжди можуть бути предметом сумніву. Філософська творчість відрізняється від наукової думки саме тим, що в ній відсутні загальнообов'язкові досягнення.

О. Ф. Погорелов, досліджуючи природу світоглядного, зокрема, філософського плюралізму [6], відмічає, що саме «суб'єктно-суб'єктний зріз» діяльності людини продукує її духовну, тобто світоглядну творчість як діалогічну. Він вважає, що сфера духовного буття суттєво відрізняється від природного, суто матеріального існування тим, що в ній можливі лише суб'єктно-суб'єктні відносини, які здійснюються через діалог. Діалог – універсальний інструмент духовного спілкування, що лежить в основі безлічі подій, утворюючих духовне життя людини. Його діалогічність впливає з духовно-онтологічної самоспрямованості свідомості: спрямованість свідомості на себе – самосвідомість є діалогічною, тому що свідомість не може співвідноситися з собою як з об'єктом, а лише як з суб'єктом. З цього видно, що Я може існувати лише в режимі діалога з самим собою і з усім існуючим. В силу того, що Я помагається свідомістю і має основу свого буття в собі, воно характеризується як суб'єкт. Поняття суб'єкта означає не тільки незалежне ні від чого існування, а також і духовну активність. Вона виражається в тому, що тотожність суб'єкта з самим собою з необхідністю передбачає його тотожність з усім існуючим. Що стосується речей, даних нам через відчуття як об'єкти, то в цьому випадку акт ототожнення являє собою уподібнення зовнішньо даного самому собі. Йдеться про його суб'єктивацію, тобто сприйняття як суб'єкту. Тому будь-яка світоглядна картина є суб'єктивацією всього сущого.

Плюралізм, на думку О. Ф. Погорелова, виявляє свою продуктивність лише у світоглядному діалозі, особливість якого «полягає не у виробленні прийнятної для всіх світоглядної істини і не в примиренні світоглядних позицій, а в подоланні, тобто у причетності до світоглядного досвіду іншого, що сприяє поглибленню свого духовного досвіду» [7, с. 8–9]. Наявність філософського плюралізму – це не недолік філософського мислення

та пізнання, тому що плюралізм є єдиноможливим механізмом розвитку духовного життя людини, тобто реалізації духовного потенціалу людства. О. Ф. Погорелов про це пише так: «... світоглядний діалог не тільки не усуває плюралізму світоглядів, але зберігає його як корелят якоїсь спільної філософської істини, що виявляє себе в різноманітності існуючих у діалозі світоглядних концепцій. Світоглядний діалог є споконвічною умовою духовної свободи людини, духовної творчості індивіда і, отже, духовного самовдосконалення особи, яке виражається, перш за все, у прозорині онтологічної основи свого морального життя» [7, с. 9]. Плюралізм філософських вчень свідчить про те, що філософія не є наукою.

У підсумку можна сказати, що філософія і наука мають справу з різними сферами дійсності – філософія осягає духовну реальність, а наука – матеріально, фізично існуюче. Ці сфери відрізняються одна від одної тим, що надчуттєва допускає тільки суб'єктно-суб'єктні відносини, тоді як у матеріальній існують тільки суб'єктно-об'єктні відносини. Способи пізнання надчуттєво даного і способи пізнання чуттєво даного розрізняються між собою, а також існує суттєва відмінність раціональної форми філософського знання від раціональної форми наукового знання. Філософія не може бути наукою, хоча б тому, що надчуттєво за своїм визначенням не допускає емпіричної перевірки – основного критерія істинності чи хибності у сфері наукового пізнання.

Список використаної літератури

1. Погорелов О. Світогляд як універсальна форма реалізації самосвідомості (До питання про специфіку світоглядної творчості). *Філософська і соціологічна думка*. Київ, 1992. № 6. С. 41–60.
2. Dilthey V. Die Typen der Weltanschauung und ihre Ausbildung in den metaphysischen Systeme. *Weltanschauung*. Raichl, 1911. 51 s.
3. Карпенко М. Науковий і філософський підходи до проблеми людини, в: Сучасні світові тенденції розвитку науки, освіти, технологій та суспільства: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Кропивницький, 28 червня 2023 р.): Кропивницький: ЦФЕНД, 2023. С. 74–76.
4. Windelband W. Was Ist Philosophie? *Präludien: Aufsätze und Reden zur Philosophie und ihrer Geschichte*. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1915. 54 s.
5. Rickert H. Kulturwissenschaft und Naturwissenschaft. Ein Vortrag. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1926. 167 s.
6. Погорелов О. Природа філософського плюралізму. *Філософська думка*. 2001. № 5. С. 5–18.
7. Погорелов О. Гуманізація, культура і світогляд в епоху техногенної цивілізації. Проблеми філософії. *Республіканський міжвідомчий науковий збірник*. Київ: «Либідь», 1991. С. 3–9.

PHILOSOPHICAL AND SCIENTIFIC COGNITION: COMPARATIVE ANALYSIS

Myroslava Karpenko

Odesa I. I. Mechnikov National University,

Department of Philosophy

Dvoryanska str., 2, 65000, Odesa, Ukraine

The article presents a view of philosophy as a worldview, namely, the sphere of human spiritual existence. The author reveals the worldview nature of philosophy by comparing philosophical and scientific cognition. The philosophical picture of the world is considered as a spiritual, sense bearing, i.e. worldview, as

opposed to the material – scientific picture of the world. The difference between philosophical and scientific cognition is shown.

The understanding of philosophy as a worldview – a view of the world as a whole – is associated with the ancient Greek philosophers' idea of the first principles that generate all things, both material and spiritual, in the ultimate integrity. The picture of the world based on the idea of the first principles is not a scientific picture of the material world, but a philosophical, i.e. sense bearing one. The world as a whole is an absolute being given to a human internally. A worldview is defined as a picture of the world that has a spiritual component, thanks to which a person exists in it holistically, namely as a spiritual and corporeal being. As a worldview, the philosophical picture contains an anthropological aspect and is adequate to the scale of human existence as a world, not a natural being.

The philosophical cognition of entity and the value attitude to it are inseparable from each other. Philosophy as a worldview has an axiological nature. Within its worldview, it reveals ethical, aesthetic, social, etc. values. It answers questions about the meaning of human life, human history, and the world.

Essential for philosophical cognition of the world as a whole is the pluralism of philosophical doctrines, which is unacceptable in scientific knowledge. Philosophical pluralism is a way of spiritual development of mankind.

Key words: entity, supersensible, scientific cognition, worldview, worldview (philosophical) picture of the world, philosophical cognition, philosophical pluralism, values.